

PRAVNI OKVIR PRIMJENE NOVIH TEHNOLOGIJA KROZ CJELOŽIVOTNO UČENJE U BIH

THE LEGAL FRAMEWORK OF APPLICATION OF NEW TECHNOLOGIES THROUGH LIFELONG LEARNING IN B&H

Kenan Ademović*
Anela Džananović**
Tarek A.M. Kurban

SAŽETAK

Pravni okviri u obrazovnom sistemu zasniva se na obrazovnoj tradiciji i sadašnjem stanju u obrazovanju u Bosni i Hercegovini, te potrebama razvoja ekonomije, pojedinca i društva u cjelini, uz uvažavanje odrednica Evropskoga kvalifikacijskog okvira (EKO) i odgovarajućih evropskih i međunarodnih propisa. Osnovama kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini stvara se preduslov koji treba povezati prethodne, sadašnje i buduće rezultate učenja, te ih postaviti u međusobne odnose unutar Bosne i Hercegovine, ali i Evropskog kvalifikacijskog okvira i evropskog obrazovnog prostora. Ostvarivanje strateških ciljeva zemalja Evropske unije, počevši od cilja da se kreira najkonkurentnija ekonomija pa do uspostavljanja evropskog sistema vrijednosti koji će biti široko prihvatljiv, rezultiralo je i novim odnosom prema obrazovanju. Obrazovanje se u Evropskoj uniji tretira kao jedan od ključnih faktora za realizaciju navedenih strateških opredjeljenja. Brze izmjene tehnologija i razvoj evropskog tržišta su pred obrazovne sisteme svake članice Evropske unije, kao i sisteme u državama koje se žele pridružiti evropskoj porodici, pa tako i u Bosni i Hercegovini, postavile brojne zahtjeve, među prvima nužnost sistemskog vrednovanja obrazovanja i obuke u svakoj državi i njegovo upoređivanje sa obrazovnim sistemima u drugim državama, a na osnovi zajedničkog utvrđenog referentnog evropskog okvira. Neophodnost da obrazovanje priprema

stručnjake koji će uspješno odgovoriti na stalno mijenjajuće ekonomske izazove, te dinamično i šireće tržište rada, definitivno raskida sa mišljenjem o obrazovanju kao jednom periodu života, koji ima svoj početak i kraj. Obrazovanje postaje cjeloživotni proces, konstanta ljudskog života.

Ključne riječi : pravni okviri, obrazovanje, nove tehnologije, obrazovni sistem EU, cjeloživotno učenje.

SUMMARY

The legal framework in the education system is based on the educational tradition and current state of education in Bosnia and Herzegovina, and the needs of the development of the economy, the individual and the society as a whole, with respecting the European Qualification Framework (EQF) and relevant European and international regulations.

With the basis of the qualification framework in Bosnia and Herzegovina, a precondition is created to link the previous, present and future learning outcomes and to establish them in the interrelationships within Bosnia and Herzegovina, but also the European Qualifications Framework and the European Educational Area.

The achievement of the strategic goals of the European Union countries, starting with the goal of creating the most competitive

* - Univerzitet u Travniku, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Kiseljak, BiH

** - Univerzitet u Travniku, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Kiseljak, BiH

economy and the establishment of a European value system that will be widely acceptable, has also resulted in a new relationship to education. Education is treated in the European Union as one of the key factors for realizing these strategic goals. The rapid changes in technology and the development of the European market are in the forefront of the educational systems of each member of the European Union, as well as systems in the countries that want to join the European family, and so in Bosnia and Herzegovina, set numerous demands, among the first necessities of systematic evaluation of education and training in each country and its comparison with education systems in other countries, and on the basis of a commonly established reference European framework.

The necessity for education to prepare professionals who will successfully respond to ever-changing economic challenges, and the dynamic and widespread labor market, definitely breaks the thinking about education as a period of life that has its beginning and end. Education becomes a lifelong process, a constant of human life.

Keywords: legal frameworks, education, new technologies, EU education system, lifelong learning.

UVOD

Obrazovanje je otvoren i dinamičan sistem koji se stalno mijenja i nadograđuje u skladu s ekonomskim, tehnološkim i znanstvenim razvojem društva te kulturološkim i drugim promjenama koje se događaju kako na lokalnom i regionalnom, tako i na globalnom planu. U traganju za odgovorima na pitanje kako obrazovanje usuglasiti sa zahtjevima modernog društva, razvili su se globalni koncepti obrazovanja pod različitim nazivima kao što su: „društvo koje uči“, „društvo znanja“, „društvo i ekonomija utemeljena na znanju“. Proces učenja tokom cijeloga života nameće građanima svih starosnih dobi potrebu sticanja novih i unapređenja već

stečenih znanja, vještina i kompetencija. Cjeloživotno učenje najbolji je odgovor na zamjenu koncepta doživotnog radnog mjesta konceptom doživotno potrebnog znanja, vještina i kompetencija. Promjena koncepta uvjetovana je svakodnevnim povećanjem novog znanja i sve bržim zastarjevanjem postojećeg znanja, vještina i kompetencija ali i potrebom prilagođavanja postojećih nespecifičnih znanja, vještina i kompetencija zahtjevima izmijenjenih radnih mjesta koja donosi globalnu privredu. Stoga cjeloživotno učenje ima ključnu ulogu za razvoj i koordiniranje strategije zapošljavanja i promoviranje radne snage koja je vješta, obučena i prilagodljiva sve zatjevnijem tržištu radne snage. Na ovaj način učenje kroz cijeli život postaje mnogo više od ekonomskog pitanja jer viši nivo obrazovanja i kontinuiranog učenja, koje je dostupno svima, predstavljaju bitan preduvjet za reduciranje nejednakosti i preveniranje marginalizacije pojedinca ili grupe. U tom procesu prožimaju se četiri cilja i to: osobno ispunjenje, aktivno građanstvo, socijalna uključenost (kohezija) i sposobnost zapošljavanja (prilagodljivost). Cjeloživotno učenje, kao dio vizije društva utemeljenog na znanju i konceptualni okvir svih vidova obrazovanja, uključuje i komponentu obrazovanja odraslih kao sveukupne aktivnost učenja tokom života, a s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija unutar osobne i građanske, te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja. Ono obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno), pri čemu se učenje shvaća kao kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom periodu uvjetovani znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenim u mlađoj životnoj dobi. Četiri su osnovna, međusobno povezana cilja koja se vezuju uz cjeloživotno učenje: osobno zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvena uključenost i zapošljivost.

1. CILJEVI I NAČELA OSNOVA KVALIFIKACIJSKOG OKVIRA U BOSNI I HERCEGOVINI

Kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini je neophodan instrument za osiguravanje jednakog korištenja i primjene standarda: obrazovanja, znanja, kvalifikacija, stručnosti i certificiranja pružaoca obrazovnih usluga. On određuje standarde postignuća koji se očekuju od učenika i odraslih koji su stekli određenu diplomu-certifikat. Njim se istovremeno garantira jednakost i kredibilitet i za poslodavce i za one koji uče. Ciljevi kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini su:

- razumijevanje različitih vrsta kvalifikacija i njihovih odnosa;
- razumljiv prikaz obrazovnih postignuća za poslodavce, polaznike obrazovanja i roditelje;
- usmjeravanje pojedinca u pogledu izbora obrazovanja i karijere; olakšavanje mobilnosti i transparentnija dostupnost obrazovanju tokom cijelog života;
- olakšavanje prepoznavanja i priznavanja domaćih kvalifikacija u inostranstvu i inostranih u našoj zemlji;
- da služi kvalitetnoj zapošljivosti; stvara pretpostavke za izgradnju sistema vrednovanja i priznavanja kompetencija stečenih u neformalnom i informalnom obrazovanju;
- stvaranje pretpostavki za uvođenje sistema upravljanja kvalitetom postojećih i novih kvalifikacija;
- unapređenje saradnje obrazovanja sa svim socijalnim partnerima;
- promoviranje obrazovanja.

Prethodnom treba dodati i činjenice da kvalifikacijski okvir služi kao referentna tačka za koordiniranje izrade nastavnih planova i programa, metoda učenja i ocjenjivanja, te načina monitoringa obrazovnog procesa. Stoga je transparentnost kvalifikacija posebno važna, ne samo u domaćim relacijama, nego i u regionalnom i međunarodnom kontekstu. Svi navedeni elementi znače intenzivnu

pripremu našeg društva za evropsku integraciju u oblasti obrazovanja.

Osnovna načela pri izradi Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini su:

- Uvažavanje tradicije i sadašnjeg stanja u obrazovanju u Bosni i Hercegovini;
- Uvažavanje smjernica Evropske unije, iskustava drugih država u izgradnji vlastitih kvalifikacijskih nivoa i priprema društva za evropske integracije;
- Transparentnost postojećih i novih kvalifikacija;
- Preciziranje nivoa i vrste kvalifikacija;
- Horizontalna mobilnost i vertikalna prohodnost kompetencija između različitih podsistema obrazovanja;
- Izgradnja partnerstva sa svim zainteresiranim stranama: nadležnim obrazovnim vlastima i institucijama, statističkim sistemima, poslodavcima, sindikatima, pružiocima usluga obrazovanja, akademskom zajednicom, civilnim društvom i drugima.

2. STRATEGIJA RAZVOJA I ZAKONODAVNA REGULATIVA

Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih u BIH determinirano je „dvostrukim“ strateškim okvirom: prvim - „vanjskim“, koji predstavljaju potpisani i za BIH obavezujući međunarodni i EU dokumenti i drugi - „unutrašnji“, koji čine razvojni dokumenti različitih društvenih sektora na različitim nivoima vlasti u BIH. Međunarodni i evropski kontekst cjeloživotnog učenja odnosi se na brojna strateška dokumenta (Aneks I.) koji prepoznaju međunarodnu i evropsku dimenziju obrazovanja i iniciraju dublje reformske procese, dajući globalne smjernice za buduće politike razvoja obrazovanja odraslih u BIH utemeljene na konceptu cjeloživotnog učenja. Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementiranja 2008.-2015. preciziraju da „Bosna i Hercegovina teži izgraditi društvo utemeljeno na znanju, istovremeno

omogućavajući i razvoj punih potencijala svakog pojedinca.“ (Službeni glasnik BiH“, broj 63/08) Politike – smjernice i ključni razvojni ciljevi za obrazovanje odraslih uglavnom su uključeni u postojeće strategije obrazovnog sektora (Aneks II.) jer posebnih strategija cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih nema ni na jednom nivou vlasti u BiH. U ostalim sektorskim politikama, obrazovanje odraslih tretira se kao ključni instrument za prevazilaženje i rješavanje postojećih problema u tim sektorima (Aneks III.). Zakonodavni okviri obrazovnog sektora u području razvoja obrazovanja odraslih determinirani su obavezama koje je BiH preuzela potpisivanjem međunarodnih ugovora i EU dokumenata. Pored toga navedeni okviri uvjetovani su Ustavom BiH i ustavima entiteta i kantona/županija te Statutom Brčko distrikta BiH, kao okvirima u pogledu osiguranja i zaštite prava na obrazovanje i odgovornosti za kreiranje i provođenje obrazovnih politika.

Na nivou BiH usvojena su četiri okvirna zakona iz oblasti obrazovanja, koji sadrže načelne odredbe o obrazovanju odraslih i Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (Aneks IV.). Obrazovanje odraslih regulirano je postojećim zakonima i podzakonskim aktima i ne postoje posebni zakoni koji primarno reguliraju obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje osim u Republici Srpskoj (Zakon o obrazovanju odraslih). Pregled tih zakona sadrži Aneks V. Pored navedenih zakona, određeni aspekti učenja odraslih uređeni su i zakonima u oblasti rada, zapošljavanja i socijalne politike a njihov prikaz donosi Aneks VI.

2.1. Institucionalne strukture i nadležnosti u sektoru obrazovanja

Upravljanje obrazovanjem u BiH provodi se po policentričnom modelu (centralizirano u RS-u i BD BiH, a decentralizirano u FBiH gdje kantoni/županije centralizirano upravljaju obrazovanjem). Punu i nepodijeljenu

nadležnost u obrazovanju imaju RS, deset kantona/županija u FBiH i BD BiH. Svaka od ustavnih jedinica uspostavila je institucije i ustanove za organizaciju i upravljanje obrazovanjem.

Institucije i nadležnosti na nivou BiH

Ministarstvo civilnih poslova BiH (MCP) jedina je institucija izvršne vlasti na razini BiH koja u širokoj lepezi nadležnosti ima i obrazovanje. Ono je mjerodavno za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na koordinacijske aktivnosti, usklađivanje planova entitetskih vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu u područjima:...(…)...nauke i obrazovanja, rada i zapošljavanja...

Koordinirajuću ulogu MCP provodi putem Konferencije ministara obrazovanja u BiH (u daljem tekstu: Konferencija) za koju Sektor za obrazovanje obavlja sve upravne i administrativne poslove. Konferencija je stalno i najviše savjetodavno tijelo za koordinaciju obrazovanja u BiH, koja svojim mandatom ne zadire u ustavne i zakonske nadležnosti obrazovnih vlasti na svim nivoima. Za osiguranje kvaliteta u predtercijarnom odgoju i obrazovanju utemeljena je Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO). Navedena Agencija nadležna je za „uspostavljanje standarda znanja, ocjenjivanje postignutih rezultata i razvoj zajedničke jezgre nastavnih planova i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, i za druge stručne poslove u oblasti standarda znanja i ocjenjivanja kvaliteta koji su određeni posebnim zakonima i drugim propisima.“ Pored toga, u skladu s članom 10. Okvirnog zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH, Agencija prati standard i kvalitet obrazovanja u okviru srednjeg stručnog obrazovanja, uključujući obrazovanje odraslih. Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH uspostavljene su dvije institucije u oblasti visokog obrazovanja. Agencija za razvoj visokog obrazovanja i

osiguranje kvaliteta (AVO) nadležna je, između ostalog, za utvrđivanje, jasnih, transparentnih i pristupačnih kriterija za akreditaciju visokoškolskih ustanova i donošenje normi kojima se određuju minimalni standardi u oblasti visokog obrazovanja, vođenje državnog registra akreditiranih visokoškolskih ustanova u BIH, objavljivanje liste akreditiranih visokoškolskih ustanova u BIH na internet stranici Agencije.

Centar za informiranje i priznavanje dokumenata u oblasti visokog obrazovanja (CIP), nadležan je za informiranje i priznavanje visokoškolskih kvalifikacija u BIH u skladu s Lisabonskom konvencijom o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija.

Za provođenje reforme visokog obrazovanja, prema članu 43. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju, sporazumom univerziteta/sveučilišta uspostavljena je Rektorska konferencija / Rektorski zbor Bosne i Hercegovine, kao savjetodavno tijelo. Nju čine rektori licenciranih i akreditiranih univerziteta/sveučilišta u BIH. Ona utvrđuje i zastupa njihov zajedničke interese te ostvaruje saradnju s institucijama u oblasti obrazovanja u BIH.

3. VRIJEDNOSNE OSNOVE OBRAZOVANJA ODRASLIH

Vrijednosne osnove obrazovanja odraslih proizilaze iz društvenog značenja ovog procesa, ali i same etimologije vrijednosti. Autokreacija kao činitelj vrijednosti u oblasti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja ima svoj izraz u sadržaju da ova djelatnost nije samo objektivna društvena, nego i subjektivno preuzeta potreba. Dakle, obrazovanje odraslih determiniraju socijalne (društvene) i psihološke (subjektivne) vrijednosti. Treba naglasiti da su ovi faktori u međusobnoj interakciji i da u procesu obrazovanja odraslih djeluju simultano, a ne sukcesivno, što donekle otežava razumijevanje i

proučavanje dometa njihovih uticaja i efikasnosti. Ključni moment u procesu obrazovanja odraslih s aspekta njegove vrijednosne osnove je uvjerenje, ideja, koncepcija o poželjnom (poželjnim ciljevima, stanjima i odnosima). Poznavanje strukture vrijednosnog sistema jednog društvenog procesa kao što je obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja važno je za povezivanje motivacijske dispozicije s drugim psihološkim fenomenima koji utiču na stanje realiziranosti navedenog procesa. Naime, vrijednosne orijentacije osoba koje se uključuju u proces obrazovanja odraslih mogu biti zasnovane na terminalnim, općim, društvenim i instrumentalnim (osobnim) vrijednostima. Vrijednosne osnove obrazovanja odraslih treba sagledavati i u sintezi uvjerenja, uključivanja i uviđanja posljedica, što implicira analizu akcija, izbora, donošenja odluka, svijesti o mogućnosti promjena osobnog položaja i sl. Konkretno rečeno, vrijednosne osnove obrazovanja odraslih imaju svoj ishod u akciji koje su bitne za dani kontekst. Te akcije moguće je, u vrijednosnom smislu, operacionalizirati kao:

1. otvorenost prema promjenama (njene komponente su vrijednosti: samousmjerenje, stimulacija, hedonizam i one odražavaju djelovanje kao i sklonost promjenama);
2. lično odricanje (uključivanje vrijednosti: dobronamjernost i univerzalizam kao dobrobit svih ljudi, socijalna pravda i sl.);
3. lični razvoj (uključivanje vrijednosti postignuća);
4. zadržavanje tradicionalnih društvenih vrijednosti (uključivanje vrijednosti: sigurnost, tradicija i konformizam, a odražavaju ograničenje vlastitih akcija s ciljem zadržavanja postojećeg stanja).

4. OSNOVE STRATEGIJE OBRAZOVANJA ODRASLIH

Analizom strategije snaga i prilika (strategija maxi-maxi) uz pomoć SWOT matrice, identificirani su najsnažniji resursi i potencijali za fokusirani razvoj (komparativne prednosti), koji ujedno predstavljaju ulazni podatak za stratešku orijentaciju u razvoju obrazovanja odraslih. Glavni pravci razvoja obrazovanja odraslih trebaju biti sljedeći:

1. osiguranje kvalitete obrazovanja odraslih kroz zakonsku regulativu i uspostavljanje standarda obrazovanja odraslih
2. osiguranje dostupnosti obrazovanja odraslih svim kategorijama odraslog stanovništva kroz uspostavljanje institucionalnog i programskog pluralizma
3. čvršća povezanost sektora obrazovanja i sektora rada i zapošljavanja kako bi se povećala mogućnost zapošljavanja i smanjila socijalna isključenost.

Svaki od navedenih stratejskih pravaca ima svoje stratejske i prioritetne ciljeve koji će se ostvarivati provedbom različitih mjera kroz brojne programe i projekta.

Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH obuhvaća sve starosne dobi od rane mladosti do treće životne dobi koji pripadaju različitim ciljnim skupinama a odnosi se na sve oblike i razine obrazovanja i to:

1. osnovno obrazovanje odraslih koji nisu bili obuhvaćeni formalnim obrazovanjem
2. odrasle koji su napustili formalno obrazovanje – osnovno, srednje opće ili stručno, pa je potrebno da dobiju drugu šansu
3. kontinuirano obrazovanje odraslih različitih profesija u cilju unapređenja znanja, vještina i kompetencija, prekvalifikacije i dokvalifikacije
4. obrazovanje odraslih koji su prethodno izašli iz formalnog sistema visokog obrazovanja a žele da nastave obrazovanje
5. obrazovanje nezaposlenih radi većih

mogućnosti zapošljavanja

6. profesionalno obrazovanje ruralnog stanovništva u cilju unaprjeđivanja poljoprivrednih djelatnosti (osposobljavanje za ekološku poljoprivrednu proizvodnju, razvijanje seoskog turizma u domaćoj radinosti, obnavljanje starih zanata, itd)
7. obrazovanje odraslih radi sticanja ključnih kompetencija definiranih Evropskim kvalifikacijskim okvirom za cjeloživotno učenje (EQF)
8. obrazovanje odraslih za uloge aktivnih građana
9. obrazovanje za treću životnu dob.

5. STRATEŠKI CILJEVI

Kako obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja doprinosi društveno-ekonomskoj revitalizaciji, većoj mogućnosti zapošljavanja i konkurentnosti na tržištu znanja, te povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca, potreban je sistemski međusektorski pristup njegovog razvoja na načelima otvorenosti i dostupnosti.

Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH treba biti instrument za otpočinjanje rješavanja ključnih socijalnih i ekonomskih problema u BiH. Stoga ona poseban akcent stavlja na stručno obrazovanje odraslih. Imajući u vidu urgentnu potrebu za bržim ekonomskim razvojem i unapređenjem zapošljavanja, socijalne kohezije i demokratizacije društvenih odnosa, temeljni ciljevi i zadaci strategija obrazovanja odraslih na različitim nivoima vlasti u BiH trebaju biti:

1. Poboljšanje legislative za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i usklađivanje s referentnim okvirom Evropske unije
2. Uspostavljanje efikasnih načina participacije relevantnih (reprezentativnih) i drugih socijalnih partnera u procesu obrazovanja odraslih

- u kontekstu cjeloživotnog učenja
3. Razvoj programskih i institucionalnih mogućnosti te unapređenje dostupnosti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja
 4. Osiguranje i podizanje kvalitete obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.

6. PREGLED STANJA U OBLASTI OBRAZOVANJA ODRASLIH

Obrazovanje odraslih u BIH normativno se pozicionira uglavnom u okviru formalnog školskog sistema, čime se prilično ograničava dostupnost obrazovanja, kao i raznolikost obrazovne ponude za odrasle. Novog pristupa obrazovanju odraslih, utemeljenom na zajedničkim evropskim načelima i ciljevima te vlastitim vrijednostima i iskustvu uglavnom nije bilo do 2009. godine u BIH. Prve akcije u tom smislu događaju se u Republici Srpskoj.

Jasno je da odrasli u BIH predstavljaju veliki, međutim još uvijek nedovoljno prepoznat i aktiviran potencijal. Slaba fokusiranost različitih sektorskih politika i gotovo zanemariva ulaganja u razvoj odraslih kroz njihovo odgovarajuće obrazovanje tokom cijelog radnog vijeka, ukazuju na ozbiljni nedostatak razumijevanja važnosti i uloge ovog segmenta u tranziciji bosanskohercegovačkog društva u cjelini.

U okviru procjene napretka BIH u procesu pristupanja EU za 2011. godinu, Evropska komisija se u Izvještaju (Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2011, Evropska komisija, SEC (2011) 1206, Brisel, 12.10.2011) na određeni način referira i na stanje obrazovanja odraslih. Ona konstatira da je „Saradnja između sektora obrazovanja i poslodavaca još uvijek slaba, a informisanost o obučenosti ljudskog kapitala je i dalje mala. Ukupno gledano, nedostatak strukturne fleksibilnosti i slabi rezultati sistema obuke i obrazovanja štete ispravnom funkcionisanju tržišta rada.“ Osim toga „Nije postignut napredak u unapređenju koordinacije

između obrazovanja i sektora tržišta rada kako bi se razvio sistem obuke i obrazovanja koji će ispunjavati potrebe tržišta rada.“

Formalno obrazovanje

Formalno obrazovanje odraslih u kantonima/županijama u FBiH provodi se u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima iz oblasti obrazovanja. Premda su postojećim zakonima osigurane pretpostavke za organizaciju osnovnog obrazovanja odraslih u okviru redovnog školskog sistema, njime se bavi mali broj škola. Opće i stručno obrazovanje odrasli uglavnom stiču u okviru redovnih srednjih škola kao tzv. vanredni polaznici, a tu se još provode programi: dokvalifikacije, prekvalifikacije, usavršavanja, kursevi, specijalizacije ili osposobljavanja odraslih. U Republici Srpskoj obrazovanje odraslih organizira se i provodi u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih i drugim zakonima kojima se uređuje oblast osnovnog i srednjeg obrazovanja (Aneks V.). Obrazovanje odraslih u BD BIH provodi se u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima Brčko distrikta.

I pored toga što visokoškolske ustanove u BIH izvode redovne formalne programe obrazovanja u okviru tri ciklusa, one ne nude fleksibilnije organizacijske oblike i programe koji bi zadovoljili potrebe za obrazovanjem, usavršavanjem i cjeloživotnim učenjem odraslih, a naročito zaposlenima koji bi željeli obrazovanje uz rad ili profesionalno usavršavanje. Pored redovitih programa u FBiH visokoškolske ustanove provode i kraći programi za odrasle koji su već stekli visoko obrazovanje (npr. dopunsko pedagoško psihološko obrazovanje kao uvjet za rad u nastavi osobe koja nije završila nastavnički fakultet). Programi formalnog osnovnog obrazovanja odraslih u kantonima/županijama u FBiH i u BD BIH, uglavnom su reducirane verzije programa za redovne učenike. Programi za odrasle u srednjem obrazovanju provode se u skladu s važećom nomenklaturom zanimanja i, u najvećem dijelu, podrazumijevaju identične sadržaje

kao za redovne učenike. U Republici Srpskoj, formalno obrazovanje odraslih izvodi se po programima osnovnog i srednjeg stručnog obrazovanja koji su prilagođeni potrebama i mogućnostima odraslih, odnosno njihovoj dobi, prethodnom obrazovanju, znanju, vještinama i kompetencijama.

Po završetku formalnih programa obrazovanja u BIH, odraslima se izdaju javno važeće isprave: svjedožbe o završenom razredu, diplome o maturi ili završnom ispitu kojima se dokazuje stečena školska ili stručna sprema odnosno zanimanje, te uvjerenja o stručnoj osposobljenosti ili usavršavanju.

Neformalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje odraslih u posljednje vrijeme doživljava uspon. Veliki broj različitih institucija i organizacija u javnom, privatnom i nevladinom sektoru nudi različite programe neformalnog obrazovanja. Organizatori neformalnog obrazovanja odraslih mogu izdavati odgovarajuće isprave o završenom programu. Te isprave nisu javno priznate, ali njihova vrijednost može biti prepoznata od strane poslodavaca.

Troškove svih vidova neformalnog obrazovanja uglavnom snose polaznici i druge zainteresirane strane. U okviru aktivnih mjera zapošljavanja, zavodi/službe za zapošljavanje financiraju različite obuke registriranih nezaposlenih osoba.

Informalno učenje

Informalno učenje odraslih u BIH odvija se u svakodnevnim situacijama i u različitim kontekstima učenja kao što su: obiteljska zajednica, radno okruženje, slobodno vrijeme, iskustvo i sl. Pouzdanih podataka o ovome vidu učenja nema jer nisu provedena nikakva istraživanja u BIH na tom planu. Osim Ispitnog centra u okviru Zavoda za obrazovanje odraslih Republike Srpske, koji je ovlašten za organiziranje provjere znanja, vještina i kompetencija bez obzira na način

njihovog sticanja (uključujući i informalno) nema posebnih podataka o drugim sličnim institucijama.

ZAKLJUČAK

Svi neophodni zakonski uvjeti za otvaranje socijalnog dijaloga o obrazovanju odraslih i uspostavljanju ovog partnerstva na području BIH još uvijek nisu osigurani. Međutim, donošenjem Zakona o obrazovanju odraslih u RS-u stvorene su pretpostavke za veće sudjelovanje relevantnih socijalnih partnera u kreiranju politike obrazovanja odraslih. Sistemna istraživanja korelacija obrazovnog i sektora tržišta rada te obrazovnih potreba i sudjelovanja u obrazovanju odraslih, kao i njegovih ostalih aspekata, provode se u BIH s različitim intenzitetom i učinkom. Određena područja/oblasti ili pitanja obrazovanja odraslih, najvećim dijelom, predmet su istraživanja u okviru međunarodnih projekata i druge pomoći međunarodne zajednice obrazovanju odraslih u BIH ili u okviru namjenski provedenih istraživanja i analiza stanja od strane različitih međunarodnih organizacija ili ekspertskih udruženja.

LITERATURA

- [1] Europska komisija: (2001) „Izvješće komisije - Budući stvarni ciljevi obrazovnih sustava“, Bruxelles, European Commission, Directorate-General for Education and Culture, Follow-up of the “Report on the concrete future objectives of the education and training systems Brussels“
- [2] Europska Komisija/EACEA/Eurydice, (2012) „Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy“. 8. United Nations
- [3] Educational, Scientific and Cultural Organization, (2011), „UNESCO ICT competency framework for teachers“
- [4] Soleša, Soleša-Grižak, (2010), „ICT

- competences of teachers and educators“
- [5] Hutinski K., Aurer L., (2009), „Informacijska i komunikacijska tehnologija u obrazovanju: stanje i perspektive“
- [6] https://www.google.ba/search?source=hp&ei=sz4LWtTYNsrA6ASF2rfwCw&q=cjelozivotno+ucenje+i+pravni+okviri&oq=cjelozivotno+ucenje+i+pravni+okviri&gs_l=psy-ab..33i160k1l2.959.9491.0.9789.36.33.0.0.0.0.386.4163.8j23j1j1.33.0....0...1.1.64.psy-ab..3.30.3741.0..0j35i39k1j0i67k1j0i10k1j0i203k1j0i10i203k1j0i30k1j0i10i30k1j0i22i30k1j33i22i29i30k1.0.YA21czJY2ps